

कालिका नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड २, सङ्ख्या: १७ चितवन २०७६ पुष २१ गते सोमबार

भाग-२

कालिका नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय रेडक्रसग्राम, चितवनको सूचना

कालिका नगर कार्यपालिकाबाट पारित तल लेखिए बमोजिमको कालिका नगरपालिकाको एक विद्यालय एक फूलवारी व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

कालिका नगरपालिकाको एक विद्यालय एक फूलवारी व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६

प्रस्तावना: कालिका नगरपालिका भित्रका शैक्षिक संस्थाहरू र वरपर क्षेत्रमा व्यापक हरियाली विकास मार्फत पृथ्वीको वहनक्षमता अभिवृद्धि गर्न वातावरण प्रदुषणबाट जैविक विविधतामा परेको असर न्यूनिकरण गर्दै परिस्थितिक पद्धतिमा सन्तुलन कायम गर्न स्वच्छ एवम् हरित पृथ्वी भाविपुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न शिक्षाका माध्यमबाट विद्यार्थी तथा आमसमुदायमा वातावरण मैत्री व्यवहार विकास गर्न दिगो विकासको लक्ष्य हासिलका निम्ति विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाको परिसर तथा सेवा क्षेत्रमा व्यापक हरियाली प्रवर्धन गर्न एक विद्यालय एक फूलवारी क्षेत्र निर्माणका लागि संरक्षण, सहभागिता एवम् विकासलाई दृष्टिगत गरी वातावरणमा न्यूनतम मापदण्ड तोकी सुव्यवस्थित तरिकाले सञ्चालन गर्न वाञ्छनीय भएकोले कालिका नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन २०७४ को दफा ४ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो कार्यविधि जारी गरिएकोछ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक:

१. संक्षिप्त नाम र परिभाषा:

१.१ यो कार्यविधिको नाम “कालिका नगरपालिकाका एक विद्यालय एक फूलवारी व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६” रहेकोछ।

१.२ यो कार्यविधि कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागु हुनेछ।

१.३ यसमा उल्लेख भएका प्रावधानहरू कालिका नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्रभित्र रहेका सरकारी सामुदायिक सेवामूलक

संघसंस्था तथा सामुदायिक एवम् संस्थागत विद्यालय मार्फत सञ्चालन हुने शिक्षण संघसंस्थाले यस कार्यविधिमा उल्लेखित प्रावधानहरु पालना गर्नु पर्नेछ।

- १.४ परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,
- १.४.१ “ऐन” भन्नाले कालिका नगरपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५ लाई सम्झनु पर्नेछ।
- १.४.२ “नगरपालिका” भन्नाले कालिका नगरपालिका, चितवनलाई सम्झनु पर्दछ।
- १.४.३ “विद्यालय” भन्नाले कालिका नगरपालिका शिक्षा ऐन, २०७५ अनुसार अनुमति स्वीकृती लिएका सामुदायिक, संस्थागत विद्यालयहरुलाई सम्झनु पर्दछ।
- १.४.४ “कार्यक्रम ” भन्नाले एक विद्यालय एक फूलवारी निर्माण कार्यक्रम सम्झनु पर्छ।
- १.४.५ “एक विद्यालय एक फूलवारी व्यवस्थापन निर्देशक समिति” भन्नाले ३.१ अनुसारको गठित यस कार्यविधिको ३.२ अनुसारको कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिलाई जनाउँदछ।
- १.४.६ “सम्पर्क शिक्षक” भन्नाले विद्यालयले फूलवारी कार्यक्रमको विशेष जिम्मेवारी दिएको शिक्षकलाई सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद: २

कार्यक्रमको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु:

२. नगरपालिकामा एक विद्यालय एक फूलवारी तथा वगैँचा तथा वृहत हरित क्षेत्र निर्माण कार्यक्रमको मुख्य लक्ष्य हरेक

- विद्यालयमा कम्तीमा पनि एक फूलवारी निर्माण र विद्यालय सेवा क्षेत्रका सार्वजनिक स्वामित्वमा रहेका खाली जमिनमा फूल वृक्षारोपण गरी हरियालीयुक्त वातावरण बनाउनु रहेकोछ।
- २.१ कार्यविधिको उद्देश्य: यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय अनुसार रहेका छन् :
१. विद्यालयको वातावरण सफा शान्त सुरक्षित र हरियालीयुक्त बनाउने।
  २. विद्यालयलाई आकर्षक र मनोरम स्थलको रूपमा विकास गर्ने।
  ३. विद्यालयलाई एक जीवित प्रयोगशाला (Living Laboratory) को रूपमा विकास गर्ने।
  ४. विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको शैद्धान्तिक ज्ञानलाई व्यावहारिक र जीवनोपयोगी बनाउने।
  ५. विद्यार्थीहरूलाई परियोजनामा आधारित सिकाईका माध्यमबाट वास्तविक अनुभव दिलाउनका साथै आत्मनिर्भरतामा जोड दिने।
  ६. प्रत्येक विद्यालयमा जैविक बगैँचा निर्माण गरी विद्यार्थीहरूलाई पोषक तत्व खानेकुराको ज्ञान सीप र अभिवृद्धिको विकासमा टेवा पुऱ्याउने।
  ७. विद्यालयलाई उदाहरणीय हरित केन्द्रको रूपमा विकास गरी समुदायको लागि अनुकरणीय सिकाई केन्द्र बनाउने।
  ८. विद्यालय सेवा क्षेत्रका खाली सार्वजनिक जग्गामा वृक्षारोपण गरी हरित क्षेत्र निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउने।

९. विद्यालय सेवा क्षेत्रभित्र वातावरण संरक्षण गर्न विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र समुदाय परिचालन गर्ने ।

परिच्छेद: ३

कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि संरचनात्मक व्यवस्था:

३. कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि संरचनात्मक व्यवस्था: एक विद्यालय एक फूलवारी व्यवस्थापन निर्माण कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि देहाय बमोजिमको संगठनात्मक संरचना निर्माण र परिचालन गरिनेछ ।

३.१ कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति: प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको अध्यक्षतामा देहाय बमोजिमको एक विद्यालय एक फूलवारी कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन हुनेछ:

- (क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष - अध्यक्ष
- (ख) सम्बन्धित वडा अध्यक्ष वा वडा समितिले पठाएको प्रतिनिधि
एक जना - सदस्य
- (ग) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य
- (घ) शिक्षक अभिभावक संघको अध्यक्ष - सदस्य
- (ङ) गैरसरकारी संस्था वा स्थानीय शिक्षा प्रेमीहरु मध्येबाट
अध्यक्षले मनोनित गरेको एक जना - सदस्य
- (च) वन उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष र अभिभावकहरु मध्ये
समितिले मनोनित गरेको कम्तीमा १ महिला सहित २ जना
- सदस्य

(छ) विद्यालय इको क्लव अध्यक्ष -सदस्य

(ज) सम्पर्क शिक्षक -सदस्य सचिव

३.२ इको क्लव सम्बन्धी व्यवस्था: एक विद्यालय एक फूलवारी निर्माण कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सहभागितामुलक तरिकाबाट सञ्चालन गर्न विद्यार्थी तथा अभिभावकहरु बीच सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न र विद्यार्थीबाट कार्यक्रम सञ्चालनमा सक्रिय भुमिका निर्वाह गर्न गराउँनका लागि प्रत्येक विद्यालयमा इको क्लव हुनेछ।

३.३ इको क्लवको प्रमुख संरक्षक विद्यालयको प्राध्यानाध्यापक र सम्पर्क शिक्षक (Focal Teacher) संरक्षक रहने छन्।

३.४ विद्यालयमा अध्यनरत विद्यार्थीबाट इको क्लव कार्यसमिति गठन गर्न सकिनेछ। उक्त कार्य समितिको कार्यकाल २ वर्षको हुनेछ। पठनपाठन अवधि समाप्त भई वा अन्य कारणले इको क्लवको कार्यसमितिको पद रिक्त हुन गएमा रिक्त भएको एक महिना भित्र पदपूर्ति गर्नु पर्नेछ। प्रत्येक २ वर्षको अवधि पुरा भए पछि इको क्लवको कार्य समिति क्लवका साधारण सदस्यको साधारण सभाबाट पुनर्गठन हुनेछ।

३.५ आधारभूत तहमा बढीमा ९ जन र माध्यामिक तहमा ११ देखि १५ जना सम्मको कार्यसमिति सामुहिक छलफलको माध्यामबाट गठन हुनेछ। जसमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत छात्रा हुनेछ। अध्यक्ष १ उपाध्यक्ष १ सचिव १ कोषाध्यक्ष १ बाँकी सदस्यमा चयन हुने छन्।

- ३.६ एक विद्यालय एक फूलवारी क्षेत्र निर्माण कार्यक्रम सक्रिय सहभागी भई उद्देश्य प्राप्तिमा सहयोग गर्न इको क्लवको कर्तव्य हुनेछ । इको क्लवको गठन प्रक्रिया, बैठक सम्बन्धी कार्यविधि, साधारण सदस्य, कोष सञ्चालन र अन्य काम कर्तव्य र अधिकार सो क्लव विधानमा उल्लेख भए अनुसार हुनेछ ।
- ३.७ इको क्लवको आफ्नो छुट्टै कोष हुनेछ र उक्त कोषमा देहाय वमोजिमको रकम जम्मा गर्न सक्नेछ ।
- (क) विद्यालयबाट प्राप्त अनुदान,
  - (ख) विद्यार्थीबाट प्राप्त सहयोग रकम,
  - (ग) अभिभावकबाट प्राप्त सहयोग रकम,
  - (घ) पूर्वविद्यार्थीबाट प्राप्त सहयोग रकम,
  - (ङ) सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाबाट प्राप्त अनुदान सहयोग रकम,
  - (च) शिक्षा प्रेमी व्यापारी प्रतिष्ठान उद्योगबाट प्राप्त सहयोग रकम,
  - (छ) विद्यार्थीले तयार पारेको सामाग्री विक्रीबाट प्राप्त रकम,
  - (ज) इको क्लवबाट सञ्चालन नर्सरी , तरकारी , फलफूल , फुल जस्ता सामाग्री विक्रीबाट प्राप्त रकम,
  - (झ) विद्यालयको खेर गएको सामाग्री विक्री गरेर प्राप्त रकम,
  - (ञ) साधारण सदस्यबाट उठेको रकम र अन्य रकम ।

३.८ एक विद्यालय एक फूलवारी कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि गठित विभिन्न समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे वमोजिम हुनेछ।

३.९ विभिन्न तहमा मनोनित सदस्यको पदावधि ३ वर्षको हुनेछ।

परिच्छेद - ४

एक विद्यालय एक फूलवारी कार्यक्रमको कार्य क्षेत्र:

४. विद्यालय परिसर भित्र वगैँचा तथा हरित क्षेत्र निर्माण सम्बन्धी कार्य क्षेत्र:
- (क) विद्यालयमा हरित वगैँचा,
  - (ख) विद्यालयमा हरित घेरावार (जैविक घेरावार),
  - (ग) औषधि जन्य जडिवुटी विरुवा वगैँचा,
  - (घ) सदावहार तथा मौसमी फूलवारी,
  - (ङ) छत, बराण्डा ,करिडोर आदिमा ,गमलामा अर्नामिन्टल विरुवा तथा आर्कषक फुल विरुवा,
  - (च) अन्य विभिन्न विरुवाहरू धुपी, अशोका, साइकस, क्रिसमस ट्री आदि,
  - (छ) फलफुल विरुवाहरू अम्वा,आँप,लिचि,स्याउ,नासपति आदि सहितको वगैँचा,
- ४.१ विद्यालय सेवा क्षेत्रमा रहेका खाली जग्गामा हरित क्षेत्र निर्माण सम्बन्धी कार्य क्षेत्र:

परिच्छेद - ५

एक विद्यालय एक फूलवारी कार्यक्रम कार्यान्वयनको आधार र

मापदण्डहरू:

५. एक विद्यालय एक फूलवारी कार्यक्रम कार्यान्वयनको आधार र मापदण्डहरू:
  - ५.१ विद्यार्थीको रुची क्षमता सिकाईस्तर विद्यालयको खाली जमिन हावापानी समेतको आधारमा विद्यालयको फूलवारी तथा हरित क्षेत्र निर्माणका लागि परिच्छेद ४ मा उल्लेखित क्षेत्र मध्ये कुनै एक वा सबै क्षेत्र तथा केही भेगका विद्यालय तथा सबै विद्यालय छनौट गरिनेछ।
  - ५.२ सबै विद्यालयले एक विद्यालय एक बगैँचा तथा वृहत हरित क्षेत्र निर्माण कार्यक्रम अनिवार्य रूपमा सञ्चालन गर्नु पर्नेछ। हरेक विद्यालयको परिसर भित्र कम्तिमा एउटा बगैँचा निर्माण गर्नु पर्नेछ।
  - ५.३ खाली जग्गा कम भएमा विद्यालयले गमला कौसी बोरा पर्खाल, बराण्डा छत लगायतका उपयुक्त स्थान र तरीका छनौट गरी बगैँचा निर्माण गर्नु पर्नेछ।
  - ५.४ विद्यालयको भवन कक्षा कोठा शौचालयले ओगटेको जग्गाको अतिरिक्त १ रोपनी भन्दा कम जग्गा भए फूलवारी अर्नामेन्टल विरुवा औषधिजन्य हर्बल विरुवाहरू रोप्नु पर्नेछ।
  - ५.५ खाली जग्गा ५ रोपनी सम्म भएका विद्यालयले फूलवारी औषधिजन्य रुखहरू तरकारी बगैँचा र फलफूल लगाउनु

- पछ्छ । बगैँचा बाहेक अन्य खालका बिरुवा लगाई हरित क्षेत्र निर्माण गर्नु पर्नेछ ।
- ५.६ खाली जग्गा २० रोपनी सम्म भएका विद्यालयले फूलबारी औषधिजन्य रुखहरू तरकारी बगैँचा फलफूल लगाउनु पछ्छ । सो भन्दा बढी खाली जमिनमा अतिरिक्त भौगोलिक अवस्था र सुरक्षा समेतलाई दृष्टिगत गरी माछापालन वा माहुरी पालन थप गर्न सकिनेछ ।
- ५.७ विद्यालय परिसर विद्यालय सेवा भित्र वृक्षारोपण सरसफाई पानीका मुहान संरक्षण गर्नु पछ्छ ।
- ५.८ आफ्नो विद्यालयको विद्यार्थी अभिभावक समुदायमा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना जगाउनु पर्नेछ ।
- ५.९ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयले बालि विज्ञान वा पशुपालन विषय सञ्चालन गरेको भए थप बगैँचा प्रयोगशालाको रूपमा तयार गर्नु पर्नेछ ।
- ५.१० विद्यालयले स्थानीय तह सामाजिक संघसंस्था गैरसरकारी संघ संस्थासँग समन्वय र सहकार्यमा एक विद्यालय एक फूलबारी बगैँचा तथा वृहत हरित क्षेत्र निर्माण कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- ५.११ विद्यालयको आफ्नो स्वामित्वमा रहेको जग्गा लिजमा वा अन्य भाडामा दिन पाउने छैन ।

परिच्छेद - ६

कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रिया:

६. नगरपालिकाबाट निर्देशिका तयार पारी आवश्यकता अनुसार संसोधन एवम् परिमार्जन गर्ने र हरेक विद्यालयलाई क्रमसः प्रोत्साहान अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।
- ६.१ नगरपालिकाले यस कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि स्रोत पुस्तिका तयार पारी नगरपालिका स्तरमा प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने ।
- ६.२ कार्यक्रमको अनुगमन नगरपालिकाबाट गर्ने र नगरपालिकाबाट विनियोजित रकमको रेखदेख व्यवस्थापन समन्वय सहजिकरण निरीक्षण अनुगमन गर्ने गराउने ।
- ६.३ सम्पर्क शिक्षकलाई समन्वय सहजिकरण आपसी सहयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने ।
- ६.४ विद्यालयले पनि सम्पर्क शिक्षक तोक्ने आवश्यक स्रोत साधन संकलन र प्रयोग गर्ने, विद्यालयमा सरकारी गैरसरकारी संघसंस्थासंग समन्वय सहकार्य गर्ने र बृहत हरित क्षेत्र निर्माणका लागि वृक्षारोपण गर्ने, संरक्षण गर्ने बारबन्धन गर्ने, विरुवा हुर्काउने कार्य गर्ने ।
- ६.५ प्रत्येक विद्यालयले विद्यार्थीको इको क्लव बनाउने सो क्लवको कार्यकारी समिति गठन गरी पदाधिकारीलाई अभिमुखिकरण गर्ने क्लवको विधान तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने र क्लवलाई परिचालन गर्ने ।
- ६.६ विषयवस्तु मिल्दो शिक्षण क्रियाकलाप तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप र अन्य जीवन उपयोगी क्रियाकलाप सञ्चालनमा इको क्लव परिचालन गर्ने ।

- ६.७ सबै इको कलवले आफ्नो विद्यालयको शैक्षिक तथा भौतिक अवस्थालाई दृष्टिगत गरी विधान तयार गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत भएपछि लागु गर्ने। विधानको ढाँचा अनुसुची १ अनुसार हुनेछ।
- ६.८ हरेक विद्यालयबाट प्रस्ताव आव्हान गरी रकम निकाशा गरिनेछ।

परिच्छेद : ७

अन्य विविध व्यवस्था:

७. विद्यालयले समय समयमा मूल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट विद्यार्थी सदनलाई सम्मान र पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- ७.१ यस कार्यक्रममा शिक्षक कर्मचारी विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारी कक्षा ४ देखि माथिका विद्यार्थी स्वेच्छिक रूपमा अभिभावक तथा स्थानीय शिक्षा प्रेमीहरूले भाग लिने छन् र कक्षा ४ भन्दा तलका विद्यार्थीलाई अवलोकन कार्यमा मात्र संलग्न गराउने छन्।
- ७.२ विद्यार्थीहरूलाई पालै पालो भाग लिन लगाउने क्षमता र उमेरको आधारमा विभिन्न शारीरिक कार्यमा प्रोत्साहान गर्ने रुचि अनुसारका कार्यक्रममा परिचालन गरिनेछ।
- ७.३ शिक्षक कर्मचारी विद्यार्थीले विद्यालयको जग्गा पूर्णउपयोग नसकेमा उचित पारिश्रमिक दिई अन्य कामदार लगाउन सकिनेछ । सम्भव भए बगैँचाको आमदानीबाट पारिश्रमिक दिई त्यसलाई दिगो बनाउने प्रयत्न गर्नु पर्छ ।

- ७.४ विद्यालयको बगैँचालाई सिकाई र मनोरन्जनसँग जोडनु पर्दछ
- ७.५ विद्यालयमा आयोजना हुने विभिन्न कार्यक्रममा सजावट, अतिथि सत्कार, स्वागत, सम्मान जस्ता कार्यमा आफ्नै बगैँचाको फूल र माला बोट विरुवाको पात र अन्य वस्तुको प्रयोग गर्नु पर्छ।

परिच्छेद : ८

एक विद्यालय एक फूलवारी कार्यविधिको संसोधन र व्याख्या

८. यो कार्यविधि संसोधन र परिमार्जन कालिका नगर कार्यपालिकाले गर्न सकिनेछ।
- ८.१ यो कार्यविधि कालिका नगर शिक्षा ऐन, २०७५ सँग वाझिएको हद सम्म अमान्य हुनेछ।
- ८.२ यस कार्यविधिमा भएको प्रवधानमा थप प्रस्ट गर्नु पर्ने भएमा कालिका नगर कार्यपालिकाको व्याख्या अन्तिम हुनेछ।

अनुसूची - १

इको क्लवको विधानको ढाचा:

१. प्रस्तवना:
२. इको क्लवको नाम र ठेगाना:
३. उद्देश्यहरु:
४. सदस्यता प्राप्ती र समाप्ती:
५. साधारण सदस्यको काम कर्तव्य र अधिकार:
६. कार्य समिति गठन:
७. कार्य समितिको काम कर्तव्य र अधिकार:

द. बैठक सञ्चालन प्रक्रिया:

९. प्रमुख संरक्षकको काम कर्तव्य र अधिकार:

१०. संरक्षकको काम कर्तव्य र अधिकार:

११. आर्थिक व्यवस्था र कोष सञ्चालन:

१२. वार्षिक कार्यक्रम तयारी र स्वीकृति:

१३. कार्य समिति विघटन:

१४. अनुगमन र मूल्याङ्कन:

१५. विधान संसोधन:

१६. क्लवबाट सम्पादन हुने मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरु:

१७. विविध:

आज्ञाले,

यज्ञ पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत